

Вих. №10 від 19.02.2022 р.

Голові Державного агентства з
енергоефективності
та енергозбереження України
Безусу Валерію Олександровичу

**Коментарі та пропозиції до Проекту Розпорядження Кабінету Міністрів
України «Про Національний план дій з розвитку відновлюваної енергетики
на період до 2030 року»**

Ми, представники та представниці українського громадянського суспільства, що представляємо 11 громадських організацій та об'єднань щиро вітаємо підготовку «Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року» (НПД ВЕ). Це необхідний документ, якісна розробка та виконання якого дозволить зробити внесок у подолання кліматичної кризи та розвиток України. Разом із тим, для сприяння оновленню та декарбонізації реального сектору економіки, залучення інвестицій та врахування реального потенціалу України у переході на відновлювану енергетику в плані заходів пропонуємо врахувати надані нижче пропозиції і коментарі, які були напрацьовані громадськими організаціями спільно із представниками органів місцевого самоврядування України під час обговорення, де були присутні 90 учасників та учасниць.

Враховуючи зазначене, звертаємо Вашу увагу та просимо врахувати наступні пропозиції під час громадського обговорення Національного плану:

1. Частка ВДЕ у кінцевому енергоспоживанні

30 листопада 2021 року, Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, Рішенням 2021/14/МС-ЕнС було прийнято та адаптовано Регламент 2018/1999 про врядування. Регламент встановлює загальні правила планування, звітності та моніторингу щодо енергетичної та кліматичної політики та цілей. Вважаємо необхідним привести національну ціль з відновлюваної енергетики до рекомендацій 4-го Енергетичного пакету та досягнути частки у розмірі 30% ВДЕ в кінцевому енергоспоживанні до 2030 року, при цьому частка ВДЕ у сфері електроенергетики не може бути меншою ніж 30%

2. Стратегічна екологічна оцінка

План дій є документом державного планування, тому, згідно Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (СЕО) така оцінка має бути проведена щодо наслідків виконання цього документу. СЕО дає можливість оцінити довгострокові

результати та тенденції, що будуть сформовані у результаті прийняття документу. Це важливо з огляду на очікуваний вплив на якість повітря від використання біомаси, використання земель, зростання попиту на певні ресурси тощо. Наразі громадськості не представлено звіту зі стратегічної екологічної оцінки чи іншої інформації щодо проведення СЕО НПД ВЕ.

3. Підтримка впровадження нових механізмів розвитку ВДЕ

Як зазначено у проєкті «Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року», мала генерація з відновлювальних джерел становить лише 2,5% від усіх встановлених потужностей ВДЕ в країні. При цьому четвертим енергопакетом ЄС, що буде найближчим часом імплементовано до законодавства України в рамках зобов'язань за Асоціацією з ЄС, визначено саме розвиток розподіленої генерації однією з основних складових Європейського зеленого курсу.

Наразі єдиним інструментом підтримки ВДЕ-електростанцій потужністю до 1 МВт залишається «зелений» тариф, що діє до 2030 року. Але цього недостатньо для розвитку малих виробників чистої електроенергії, особливо в умовах постійної заборгованості Гарантованого покупця за вироблену електроенергію.

Підтримуємо розробку та впровадження гарантій походження “зеленої” електроенергії, через запровадження корпоративних РРА (прямі договори купівлі-продажу енергії) та механізму net energy billing (чисте споживання). Зазначені ініціативи широко розповсюджені в світовій практиці.

3.1 Сонячна енергетика: НПД ВДЕ до 2030 року не задля розвитку сонячної енергетики, а як інструмент дискримінації

Важливо зазначити, що запропонований Національний план дій до 2030 року не передбачає будь якого амбітного зростання частки сонячної енергетики, що різко контрастує з політикою заохочення зростання частки “сонця” в енергосистемах ЄС, США, Китаї, країнах Близького Сходу, Латинської Америки. Без інтенсивного розвитку сонячної енергетики будь який енергетичний перехід стає неможливим.

Так, зокрема у країнах ЄС тільки у 2021 році було додано 25,9 ГВт нових сонячних потужностей, а лише одна Польща у 2021 році побудувала більше 3,7 ГВт нових потужностей СЕС. В Китаї у 2021 році було додано близько 53 ГВт СЕС і очікується зростання до 60 ГВт у 2022 році. Зазначена статистика підтверджує, що попри поширені міфи і пересуди, цілком технічно можливим на сьогодні стає інтеграція великих обсягів ВДЕ в енергомережу.

Запропоновані цілі для розвитку ВДЕ України до 2030 року (+3 ГВт СЕС), в порівнянні із зазначеними країнами та регіонами виглядають занадто скромними і є скоріше бар'єром для відновлюваних джерел, а не стимулом для їх розвитку. Фактична відмова від подальшого розвитку сонячної енергетики призведе до зупинки будівництва потужностей розподіленої генерації і поширення прос'юмерів. Семикратне скорочення будівництва сонячних станцій у 2020-2021 роках в Україні вже призвело до згортання цілого сегменту високотехнологічної галузі і скорочення в Україні понад 6 тисяч робочих місць, недоотримання бюджетом суттєвих надходжень від податків і зборів

Важливо наголосити, що інвестиції на сьогодні якраз і є найбільш економічно доцільними саме у “зелену” енергетику, про що свідчить поведінка інвесторів. Понад 500 млрд. долл. США щороку у світі вже інвестується у ВДЕ і це найбільше з поміж усіх видів генерації. Намагання штучного зміщення акцентів в НПД на інші види генерації, крім “зеленої”, призведуть до погіршення і без того фатального стану української енергосистеми із застарілими генеруючими потужностями, збудованими здебільшого понад 40 років тому. Тож, вбачаємо економічно та технологічно обґрунтованою, в контексті відмови від використання вугілля в електроенергетиці до 2030-2035 років та розвитку виробництва зеленого водню, зменшення енергетичної залежності від імпорту газу, вугілля та інших природних ресурсів, визначити ціль по досягненню загальної встановленої потужності промислових та домашніх СЕС на рівні **не менше 18 ГВт до 2030 року** (замість передбачених НПД 10 ГВт), які будуть експлуатуватися на конкурентних умовах та постачати екологічно чисту, кліматично нейтральну, декарбонізовану, відновлювану електроенергію в мережу без ризиків забруднень повітря викидами і техногенних катастроф, на кшталт Чорнобильської аварії, яка призвела до різних захворювань і смертей не менш як 600 000 людей. Варто наголосити, що саме 18 ГВт СЕС передбачено до 2030 року за сценарієм енергетичного переходу, що запропонований у Звіті з оцінки достатності генеруючих потужностей підготовленим ОСП Укренерго.

4. Біоенергетика: несталість енергетичних культур

Критерій сталості – це пріоритет у розвитку нових енергетичних технологій. Іншими словами, біоенергетика має поліпшувати стан довкілля, а не навпаки. Державна підтримка біоенергетики в першу чергу має стимулювати утилізацію агровідходів та побутових органічних відходів (для отримання біогазу). У жовтні минулого року Європейське екологічне бюро презентувало [настанови](https://eeb.org/wp-content/uploads/2021/10/RESET_Guidance.pdf) (https://eeb.org/wp-content/uploads/2021/10/RESET_Guidance.pdf) екологічних стандартів до енергетичних технологій. За цими настановами очікується, що біоенергетика з посівами енергетичних культур має найбільшу величину навантаження на землекористування (вищий тільки у деяких дамб гідроелектростанцій). Вважаємо, що даний напрямок не може бути пріоритетним у розвитку біоенергетики. Вибір лісових відходів та відходів деревообробної промисловості значно знизить тиск на орні землі, викликаний вирощуванням біомаси.

Окрім того, за викидами оксидів сірки тверда біомаса входить до числа брудних технологій виробництва енергії, а також демонструє подекуди навіть вищі викиди твердих частинок РМ, ніж вугілля. Це наголошує на необхідності якісного моніторингу стану довкілля та забезпечення дотримання природоохоронного законодавства на етапах як проектування, так і експлуатації енергетичних установок.

5. Спалювання відходів не є відновлюваним джерелом енергії

На відміну від енергії вітру, сонця або хвиль, відходи не надходять від нескінченних природних процесів. Навпаки, вони отримуються з вичерпних

ресурсів, таких як корисні копалини, викопне паливо та ліси, що вирубуються нестійкими темпами. Спалювання відходів (в т.ч. з використанням новітніх технологій) призводить до викиду високотоксичних речовин, таких як свинець, ртуть, діоксини, фурани, у довкілля - якщо не у повітря, то у воду та ґрунти від захоронення золи та залишків спалювання.

Сміттєспалювальні заводи витрачають велику кількість матеріалів багаторазового використання, щоб виробляти лише невелику кількість енергії. Інвестиції можна з більшою ефективністю вкласти в екологічно безпечні та енергозберігаючі практики, зокрема запобігання утворенню, повторне використання, переробку та компостування (відповідно до Ієрархії управління відходами, впроваджені Директивою 2008/98/ЄС Європейського парламенту і Ради Європи від 19 листопада 2008 р.). Наприклад, Данія нещодавно виявила, що її сміттєспалювальні установки викидають удвічі більше CO₂, ніж передбачалося спочатку. Це призвело до того, що країна не виконала цілі Кіотського протоколу щодо скорочення викидів парникових газів.

6. Зелений водень

Ми підтримуємо розвиток виключно "зеленої" водневої енергетики (тобто отримання водню, використовуючи лише електрику від ВДЕ), у довгостроковій перспективі після 2030 року, за умови, якщо енергія з відновлюваних джерел буде пріоритетно відпускатись в об'єднану енергетичну систему (ОЕС) України з метою її декарбонізації. При цьому мають бути прийняті критерії сталості використання води для отримання водню, які б унеможливили поглиблення водної кризи.

Зважаючи на той факт, що зобов'язання України щодо виплати feed-in-tariff інвесторам у зелену генерацію закінчується у 2030 році, доцільно розглядати активну фазу розвитку генерації зеленого водня після цього періоду. За інших обставин, розвиток нової енергетичної галузі з використанням зеленої електроенергії є економічно неефективним та недоцільним.

7. Критерії сталості малих ГЕС, новий механізм оцінки впливу на довкілля

Для забезпечення сталості та безпеки навколишнього середовища необхідна відмова від будівництва чи завершення будівництва великих ГЕС та ГАЕС, а натомість використання механізмів керування попитом, а також новітніх технологій накопичення та перетворення енергії - електрохімічних батарей, кранових або шахтних гравітаційних електростанцій, тощо. МГЕС за потреби мають будуватися тільки за відповідності критеріям сталості об'єктів енергетики.

За потреби будівництво малих ГЕС (МГЕС) - допустиме, тільки якщо відповідає [критеріям](#) сталості об'єктів енергетики, та специфічно для МГЕС (документ додається):

- не передбачено значного впливу на існуючу екосистему;
- запланований термін використання МГЕС має бути не менше 30 років;
- розроблено програму екологічного моніторингу для МГЕС.

8. Роль муніципалітетів та фінансові потоки

На думку розробників НПД ВЕ, він не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, прав осіб з інвалідністю, функціонування і застосування української мови. Проте органи місцевого самоврядування, мешканці міст і сіл відіграють визначальну роль у розвитку розподіленої генерації, використанні ВДЕ для опалення та загальному сприйнятті суспільством зростання ролі ВДЕ у країні.

У результаті децентралізації муніципалітети отримали ресурси та зобов'язання, що не можна ігнорувати при плануванні розвитку ВДЕ. Наступні підходи дозволять об'єднати зусилля національного уряду та громад для розвитку ВДЕ та мають бути враховані у Нацплані:

- запровадження критеріїв та стимулів підтримки ВДЕ при виділенні державних субвенцій громадам.
- підвищення обізнаності органів місцевого самоврядування у сфері ВДЕ.
- підтримка партнерства кількох громад у сфері спільного розвитку ВДЕ (поставки сталої біомаси для теплопостачання, об'єднання муніципальних фінансових інструментів, державно-приватне партнерство).
- запровадження дієвих підходів долучення громад та місцевого самоврядування при розробці нормативно-правових актів.

9. Моніторинг та звітування щодо виконання НПД ВЕ

Періодичне відслідковування процесу виконання плану та руху до цільових показників допоможе вчасно та якісно реагувати на виклики, що з'являються, та адаптувати дії та плани. Публічна презентація результатів виконання НПД ВЕ кожні 2 роки до 1 квітня наступного року, що настає за звітним періодом, створить умови для цього. Публічна презентація має містити інформацію про реалізовані заходи, плановані та досягнуті результати, детальні плани на наступний період.

10. Гармонізація із уже прийнятими НПА

В Україні вже існують або розробляються ряд нормативно-правових актів, що безпосередньо впливають на розвиток ВДЕ. Це Енергетична стратегія, План дій з виконання Національно визначеного внеску до Паризької угоди, Інтегрований план з клімату та енергетики, галузеві плани та стратегії. Ці документи мають узгоджуватися з Нацпланом з ВДЕ.

Просимо надати відповідь щодо наведених фактів у передбачений Законом «Про звернення громадян» термін на адресу: 33014, м. Рівне, вул. С. Бандери, 41, оф. 95 та на електронну пошту: office@ecoclubrivne.org

Звернення підтримали:

1. ГО «Еко клуб»
2. ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія»

3. ГС «Асоціація сонячної енергетики України»
4. Коаліція ГО та муніципалітетів «Енергетичний перехід»
5. ГО «Місто Сонця»
6. ГО «Правополіс»
7. ГО «Хмельницький енергетичний кластер»
8. ГО «Єдина Планета»
9. ГО «SaveDnipro»
10. ГО «Офіс довкілля»
11. Українська кліматична мережа (включає 35 природоохоронних громадських організацій зі всієї України).

З повагою,

Мартинюк А.М.

Виконавчий директор ГО «Еко клуб»

